Region Stockholm

Kulturförvaltningen
Avdelningen för konst

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2021-05-04

Diarienummer:
KN 2021/393

Handläggare:
Ulrika Lindblad

Remiss av Strategi för främjande av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk hälsa, RS 2020-0457

Ärendebeskrivning

Ärendet är ett svar på remiss på Strategi för främjande av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk ohälsa 2022–2030 för Region Stockholm (RS 2020-0457). Strategin fokuserar på att utveckla förutsättningarna för psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande i barns, ungas, vuxnas och äldres vardagsmiljöer bland annat genom att säkerställa att psykisk hälsa prioriteras och beaktas i alla relevanta beslut om budget och verksamhet inom samtliga nämnder och bolag och att stärka förutsättningarna för att beslut vilar på bästa möjliga vetenskapliga grund och beprövad erfarenhet.

Beslutsunderlag

Föreliggande tjänsteutlåtande KN 2021/393
Strategi för främjande av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk hälsa RS 2020-0457
Kulturnämndens yttrande KN 2021/393
Tjänsteutlåtande HSN 2020-1753

Förslag till beslut

Kulturnämnden beslutar följande:

1. Kulturnämnden beslutar att anta förslaget till remissyttrande och uppdrar åt förvaltningen att sända in yttrandet till regionstyrelsen

Kulturförvaltningens förslag och motivering

Sammanfattning

Kulturförvaltningen instämmer i att Region Stockholms nämnder och bolag har ett stort ansvar för att säkerställa en hälsofrämjande miljö för psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande, men endast i de arbetsmiljöer, hälso- och sjukvårdsmiljöer, resenärsmiljöer och vissa utbildnings- och studiemiljöer, som Region Stockholm har rådighet över.

Bilagor: Strategi för främjande av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk hälsa RS 2020-0457
Tjänsteutlåtande HSN 2020-1753 Strategi för främjande av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk hälsa, Kulturnämndens yttrande KN 2021/393

Kulturförvaltningen gör bedömningen att den föreslagna strategin i stora delar riktas mot ett flertal verksamheter med annan huvudman än Region Stockholm istället för att i första hand inriktas mot att vara ett stödjande och vägledande underlag för Region Stockholms nämnder och bolag. Även om Region Stockholm har en viktig roll i länets utveckling genom det regionala utvecklingsuppdraget så bedömer kulturförvaltningen att strategin hade gynnats av att sätta sitt huvudfokus på kärnverksamheterna.

Forskning visar att kulturinsatser kan ha betydelse för patienters och anställdas hälsa och välbefinnande. Därför har hälso- och sjukvårdsnämnden och kulturnämnden etablerat och uppdragit åt Kompetenscentrum för kultur och hälsa att verka för att integrera kultur långsiktigt och hållbart i Region Stockholms olika verksamheter. Genom ett innovativt arbete med kultur kan Region Stockholms attraktivitet öka både som arbetsgivare och som vårdgivare. I syfte att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa föreslår kulturförvaltningen att konst och kultur integreras inom Region Stockholms olika verksamheter.

Bakgrund

Kulturförvaltningen har fått regionstyrelsens förslag till strategi för främjande av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk ohälsa 2022–2030 för Region Stockholm på remiss (RS 2020-0457). Målet för strategin är att utveckla förutsättningarna för psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande i barns, ungas, vuxnas och äldres vardagsmiljöer bland annat genom att säkerställa att psykisk hälsa prioriteras och beaktas i alla relevanta beslut om budget och verksamhet inom samtliga nämnder och bolag.

Strategin hänvisar till världshälsoorganisationens (WHO) definition av psykisk hälsa som: ”ett tillstånd av psykiskt välbefinnande där varje individ kan förverkliga sina egna möjligheter, klara av vanliga påfrestningar, arbeta produktivt och bidra till det samhälle hen lever i” (2004). En annan utgångspunkt är Förenta nationernas (FN) beslut om att psykisk hälsa ska betraktas som en mänsklig rättighet. Vidare betonar strategin barndom och ungdomstiden som särskilt viktig för utvecklingen av människors psykiska hälsa.

Strategin har huvudinriktningar som nämnder och bolag ska beakta. Den ena inriktningen är proaktiv och ska främja psykisk hälsa och välbefinnande i olika vardagsmiljöer, exempelvis i förskole-, skol-, studie-, fritids- och arbetssammanhang, i närsamhällen och i hela samhället. Den andra inriktningen är reaktiv och syftar till att minska symptom på psykisk ohälsa.

För att uppfylla strategins mål rekommenderas fyra tillvägagångssätt med avseende på olika nivåer: 1) Individnivå, 2) Vardagsmiljö, 3) Närsamhälle och 4) Styrande nivå.

Överväganden

Kulturförvaltningen instämmer i att Region Stockholms nämnder och bolag har ett stort ansvar för att säkerställa en hälsofrämjande miljö för psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande och i första hand i de arbetsmiljöer, hälso- och sjukvårdsmiljöer, resenärsmiljöer och vissa utbildnings- och studiemiljöer, som Region Stockholm har rådighet över.

Kulturförvaltningen gör bedömningen att den föreslagna strategin i allt för stor utsträckning riktas mot verksamheter med annan huvudman än Region Stockholm, istället för att i huvudsak vara ett stödjande och vägledande underlag för regionens nämnder och bolag. Även om Region Stockholm har en viktig roll i länets utveckling genom det regionala utvecklingsuppdraget så bedömer kulturförvaltningen att strategin hade gynnats av att fokusera på regionens kärnverksamheter. Kulturförvaltningen anser också att strategin till vissa delar är otydlig på grund av den höga abstraktionsnivån.

Strategin lyfter fram att bolag och nämnders beslut bör vila på bästa möjliga vetenskapliga grund och beprövad erfarenhet. I linje med detta har hälso- och sjukvårdsnämnden och kulturnämnden tillsammans etablerat Kompetenscentrum för kultur och hälsa med syfte att utveckla och sprida kunskap på området och verka för att integrera kultur som en resurs inom regionens vårdverksamheter.

Nedan följer några kommentarer till strategins rekommenderade fyra tillvägagångssätt, som på många sätt överlappar varandra:

1. Individnivå: utveckla psykisk hälsa, psykiskt välbefinnande och resiliens

Hur kan nämnder och bolag stärka individen i strategins inriktning? Ett aktuellt exempel är det samarbete som länskulturfunktionen Film Stockholm utvecklade tillsammans med Gustavsbergs akademiska vårdcentral och Kungliga tekniska högskolan (KTH) i syfte att utveckla en behandling mot panikångest och agorafobi med hjälp av VR-glasögon (virtual reality). Resultaten visar att panikångest och depressiva symptom minskat kraftigt. Metoden anses erbjuda en patientsäker och kostnadseffektiv behandling.

På mottagningen för nydebuterad psykos, Norra Stockholms psykiatri, genomför forskare från Stockholms universitet följeforskning på om drama- och teaterövningar kan vara ett komplement i behandling av patienter med psykossjukdom. Övningarna tar sin utgångspunkt i Narrative Enhancement and Cognitive Therapy, en gruppbehandling med syfte att lära sig handskas med självstigma. Teaterinsatsen finansieras av Projektstöd för kultur och hälsa.

2. Vardagsmiljö: utveckla hälsofrämjande miljöer

Strategin lyfter fram att Region Stockholms nämnder och bolag i vissa fall har ett direkt ansvar för olika miljöer som exempelvis arbetsmiljöer, hälso- och sjukvårdsmiljöer, resenärsmiljöer och vissa utbildnings- och studiemiljöer.

År 2018 antogs ett nationellt mål för ett nytt politikområde ”gestaltad livsmiljö” med syfte att skapa en mer holistisk syn på vår omgivande offentliga miljö. Det innebär bl.a. att estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden ska tas tillvara och utvecklas och miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla. Tanken är att det offentliga ska agera förebildligt.

I Region Stockholm har konsten sedan många decennier en central roll i utformningen av offentliga miljöer inom vård och trafik. Kulturnämnden har i uppdrag att genom konstnärlig gestaltning bidra till en god vårdmiljö och stimulerande arbetsplatser som omfattas av en rikedom av konstnärliga uttryck. Konsten ska alltid vara väl avpassad för sitt specifika sammanhang. Eftersom psykiatrins patientgrupper kan vara olika känsliga för intryck och stimuli bör miljön liksom konsten vara flexibel, konsten ska vara möjlig att placera om vid behov. Den konstnärliga gestaltningen planeras i nära dialog med berörd vårdgivare, arkitekter, patientföreträdare med flera professioner för bästa möjliga miljö för människor som söker vård.

Ett sådant exempel är det gestaltningsuppdrag som genomfördes på Helix, rättspsykiatrisk anläggning i Flemingsberg, under 2006–2012. I projektet medverkade kulturförvaltningen, konstrådgivare samt verksamhetsansvariga inom Psykiatri Sydväst. En av Södertörns högskola nyligen genomförd utvärdering (2020) visar att patientmiljöerna är personligt utformade, att arbetsmiljön har utformats på ett positivt sätt med tanke på gemenskap, kommunikation och säkerhet vilket sammantaget bidrar till att personalen trivs och en förbättrad vårdmiljö, helt i linje med grundprincipen för politikområdet Gestaltad livsmiljö.

Ett annat exempel på konstnärlig gestaltning är samarbetet mellan kulturförvaltningen och Capio geriatrik vid Nacka sjukhus. Sedan 2017 bedrivs

konstvandringar av vårdpersonalen för multisjuka patienter i syfte att ökat mentalt och fysiskt välbefinnande. Konstvandringarna har studerats av forskare från Lunds universitet i ett följeforskningsprojekt (2018). I rapporten konstateras att konstvandringarna ger stimulans åt patienterna kognitivt, perceptuellt och existentiellt vilket främjar den psykiska hälsan. Dessutom berikar konstsamtalen vårdmiljön både för patienter och personal. Konstvandringarna bygger på att vårdpersonalen introducerats i att föra samtal kring konsten, där patienternas egna associationer och minnen står i centrum. Detta möjliggörs tack vare personalens specifika patientkännedom och nytillförda kompetens i att föra samtal kring konst.

3. Närsamhälle: stärka närsamhällens och bostadsområdens kraft

Strategin menar att närsamhällen, bostadsområden och fritidsmiljöer behöver främja psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande samt förebygga psykisk ohälsa. Därför bör Region Stockholm genom nämnder och bolag föra dialog och skapa förankring mellan aktörer inom idéburen sektor, civilsamhälle, stadsdelar, kommuner med flera.

Kulturförvaltningen anser att detta förslag behöver förtydligas och att ansvaret för att stärka samhället som helhet hellre bör ligga på statliga myndigheter. Det är mer relevant att satsa resurser på vården och kollektivtrafiken, dvs verksamheter som Region Stockholm har rådighet över.

4. Styrande nivå: utveckla hälsofrämjande politik och strategisk resursfördelning inom alla sektorer

Strategin framhåller att styrande dokument inom alla sektorer, både inom Region Stockholm och externt, behöver integrera perspektivet psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande.

Världshälsoorganisationen har i rapporten *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being?* A scoping review (2019) sammanfattat evidensen inom konst och kultur. Rapporten visar att kulturinsatser kan ha betydelse för anställdas och patienters hälsa och välbefinnande. Som tidigare nämnts har hälso- och sjukvårdsnämnden och kulturnämnden uppdragit åt Kompetenscentrum för kultur och hälsa att verka för att integrera kultur långsiktigt och hållbart i Region Stockholms olika vårdverksamheter. Genom kunskaps- och metodutveckling utifrån sambandet mellan kultur och hälsa synliggörs hur konst och kulturaktiviteter kan vara en resurs för hälso- och sjukvården.

Med ett integrerat konst- och kulturperspektiv i sina verksamheter kan Region Stockholms attraktivitet öka både som arbetsgivare och som vårdgivare. I syfte att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa föreslår kulturförvaltningen att en estetisk dimension lyfts in i Region Stockholms kärnverksamheter utifrån respektive verksamhets uppdrag och behov, genom följande insatser:

- Uppmuntra arbetstagare inom Region Stockholm att ta del av den grundläggande webbutbildningen Kultur för hälsa och välbefinnande som finns tillgänglig på Lärtorget.

- Integrera estetiska uttryckssätt långsiktigt i Region Stockholm som ett komplement till vård och behandling, när så är lämpligt, både genom att öka personalens kompetens vad gäller kultur och genom att etablera strukturer för genomförande av kulturinsatser.

- Verka för att konst och kultur långsiktigt integreras inom Region Stockholms olika verksamheter. Den konstnärliga gestaltningen bör förhålla sig till intentionerna för politikområdet gestaltad livsmiljö. Konsten är även ett betydelsefullt kulturarv som definierat vårt samhälle och berikat människors möten med vården och kollektivtrafiken i regionen under många decennier.

- Implementera kunskap om aktuell forskning om hur Region Stockholms vård-, trafik-, utemiljöer och administrativa miljöer vid ny- och ombyggnad kan utformas för att bättre bidra till psykisk hälsa hos dem som vistas där. I sådana processer bör kunskap och angreppssätt från naturvetenskap, humaniora och konstnärliga praktiker integreras.

Ekonomiska konsekvenser av beslutet

Beslutet ger inga övriga ekonomiska konsekvenser för kulturnämnden

Miljökonsekvenser av beslutet

Beslutet förväntas få oförändrade konsekvenser för miljön.

Beslutsexpediering

Regionledningskontoret.

Eva Bergquist
Förvaltningschef

Elisabeth Wengström
Avdelningschef

Region Stockholm

Kulturförvaltningen
Avdelning

YTTRANDE
2021-05-04

Diarienummer:
KN 2021/393

Handläggare:
Ulrika Lindblad

Remissvar – Strategi för främjande av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk hälsa, RS 2020-0457

Kulturförvaltningen instämmer i att Region Stockholms nämnder och bolag har ett stort ansvar för att säkerställa en hälsofrämjande miljö för psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande och i första hand i de arbetsmiljöer, hälso- och sjukvårdsmiljöer, resenärsmiljöer och vissa utbildnings- och studiemiljöer, som Region Stockholm har rådighet över.

Kulturförvaltningen gör bedömningen att den föreslagna strategin i allt för stor utsträckning riktas mot verksamheter med annan huvudman än Region Stockholm, istället för att i huvudsak vara ett stödjande och vägledande underlag för regionens nämnder och bolag. Även om Region Stockholm har en viktig roll i länets utveckling genom det regionala utvecklingsuppdraget så bedömer kulturförvaltningen att strategin hade gynnats av att fokusera på regionens kärnverksamheter. Kulturförvaltningen anser också att strategin till vissa delar är otydlig på grund av den höga abstraktionsnivån.

Strategin lyfter fram att bolag och nämnders beslut bör vila på bästa möjliga vetenskapliga grund och beprövad erfarenhet. I linje med detta har hälso- och sjukvårdsnämnden och kulturnämnden tillsammans etablerat Kompetenscentrum för kultur och hälsa med syfte att utveckla och sprida kunskap på området och verka för att integrera kultur som en resurs inom regionens vårdverksamheter.

Nedan följer några kommentarer till strategins rekommenderade fyra tillvägagångssätt, som på många sätt överlappar varandra:

1. Individnivå: utveckla psykisk hälsa, psykiskt välbefinnande och resiliens

Hur kan nämnder och bolag stärka individen i strategins inriktning? Ett aktuellt exempel är det samarbete som länskulturfunktionen Film Stockholm utvecklade tillsammans med Gustavsbergs akademiska vårdcentral och Kungliga tekniska högskolan (KTH) i syfte att utveckla en behandling mot panikångest och agorafobi med hjälp av VR-glasögon (virtual reality).

Bilagor:

Resultaten visar att panikångest och depressiva symptom minskat kraftigt. Metoden anses erbjuda en patientsäker och kostnadseffektiv behandling.

På mottagningen för nydebuterad psykos, Norra Stockholms psykiatri, genomför forskare från Stockholms universitet följeforskning på om drama- och teaterövningar kan vara ett komplement i behandling av patienter med psykossjukdom. Övningarna tar sin utgångspunkt i Narrative Enhancement and Cognitive Therapy, en gruppbehandling med syfte att lära sig handskas med självstigma. Teaterinsatsen finansieras av Projektstöd för kultur och hälsa.

2. Vardagsmiljö: utveckla hälsofrämjande miljöer

Strategin lyfter fram att Region Stockholms nämnder och bolag i vissa fall har ett direkt ansvar för olika miljöer som exempelvis arbetsmiljöer, hälso- och sjukvårdsmiljöer, resenärsmiljöer och vissa utbildnings- och studiemiljöer.

År 2018 antogs ett nationellt mål för ett nytt politikområde ”gestaltad livsmiljö” med syfte att skapa en mer holistisk syn på vår omgivande offentliga miljö. Det innebär bl.a. att estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden ska tas tillvara och utvecklas och miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla. Tanken är att det offentliga ska agera förebildligt.

I Region Stockholm har konsten sedan många decennier en central roll i utformningen av offentliga miljöer inom vård och trafik. Kulturnämnden har i uppdrag att genom konstnärlig gestaltning bidra till en god vårdmiljö och stimulerande arbetsplatser som omfattas av en rikedom av konstnärliga uttryck. Konsten ska alltid vara väl avpassad för sitt specifika sammanhang. Eftersom psykiatrins patientgrupper kan vara olika känsliga för intryck och stimuli bör miljön liksom konsten vara flexibel, konsten ska vara möjlig att placera om vid behov. Den konstnärliga gestaltningen planeras i nära dialog med berörd vårdgivare, arkitekter, patientföreträdare med flera professioner för bästa möjliga miljö för människor som söker vård.

Ett sådant exempel är det gestaltningsuppdrag som genomfördes på Helix, rättspsykiatrisk anläggning i Flemingsberg, under 2006–2012. I projektet medverkade kulturförvaltningen, konstrådgivare samt verksamhetsansvariga inom Psykiatri Sydväst. En av Södertörns högskola nyligen genomförd utvärdering (2020) visar att patientmiljöerna är personligt utformade, att arbetsmiljön har utformats på ett positivt sätt med tanke på gemenskap, kommunikation och säkerhet vilket sammantaget bidrar till att personalen trivs och en förbättrad vårdmiljö, helt i linje med grundprincipen för politikområdet Gestaltad livsmiljö.

Ett annat exempel på konstnärlig gestaltning är samarbetet mellan kulturförvaltningen och Capio geriatrik vid Nacka sjukhus. Sedan 2017 bedrivs konstvandringar av vårdpersonalen för multisjuka patienter i syfte att ökat mentalt och fysiskt välbefinnande. Konstvandringarna har studerats av forskare från Lunds universitet i ett följeforskningsprojekt (2018). I rapporten konstateras att konstvandringarna ger stimulans åt patienterna kognitivt, perceptuellt och existentiellt vilket främjar den psykiska hälsan. Dessutom berikar konstsamtalen vårdmiljön både för patienter och personal. Konstvandringarna bygger på att vårdpersonalen introducerats i att föra samtal kring konsten, där patienternas egna associationer och minnen står i centrum. Detta möjliggörs tack vare personalens specifika patientkännedom och nytillförda kompetens i att föra samtal kring konst.

3. Närsamhälle: stärka närsamhällens och bostadsområdens kraft

Strategin menar att närsamhällen, bostadsområden och fritidsmiljöer behöver främja psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande samt förebygga psykisk ohälsa. Därför bör Region Stockholm genom nämnder och bolag föra dialog och skapa förankring mellan aktörer inom idéburen sektor, civilsamhälle, stadsdelar, kommuner med flera.

Kulturförvaltningen anser att detta förslag behöver förtydligas och att ansvaret för att stärka det hellre bör ligga på statliga myndigheter. Det är mer relevant att satsa resurser på vården och kollektivtrafiken, dvs verksamheter som Region Stockholm har rådighet över.

4. Styrande nivå: utveckla hälsofrämjande politik och strategisk resursfördelning inom alla sektorer

Strategin framhåller att styrande dokument inom alla sektorer, både inom Region Stockholm och externt, behöver integrera perspektivet psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande.

Världshälsoorganisationen har i rapporten *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being?* A scoping review (2019) sammanfattat evidensen inom konst och kultur. Rapporten visar att kulturinsatser kan ha betydelse för anställdas och patienters hälsa och välbefinnande. Som tidigare nämnts har hälso- och sjukvårdsnämnden och kulturnämnden uppdragit åt Kompetenscentrum för kultur och hälsa att verka för att integrera kultur långsiktigt och hållbart i Region Stockholms olika vårdverksamheter. Genom kunskaps- och metodutveckling utifrån sambandet

mellan kultur och hälsa synliggörs hur konst och kulturaktiviteter kan vara en resurs för hälso- och sjukvården.

Med ett integrerat konst- och kulturperspektiv i sina verksamheter kan Region Stockholms attraktivitet öka både som arbetsgivare och som vårdgivare. I syfte att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa föreslår kulturförvaltningen att en estetisk dimension lyfts in i Region Stockholms kärnverksamheter utifrån respektive verksamhets uppdrag och behov, genom följande insatser:

- Uppmuntra arbetstagare inom Region Stockholm att ta del av den grundläggande webbutbildningen Kultur för hälsa och välbefinnande som finns tillgänglig på Lärtorget.

- Integrera estetiska uttryckssätt långsiktigt i Region Stockholm som ett komplement till vård och behandling, när så är lämpligt, både genom att öka personalens kompetens vad gäller kultur och genom att etablera strukturer för genomförande av kulturinsatser.

- Verka för att konst och kultur långsiktigt integreras inom Region Stockholms olika verksamheter. Den konstnärliga gestaltningen bör förhålla sig till intentionerna för politikområdet gestaltad livsmiljö. Konsten är även ett betydelsefullt kulturarv som definierat vårt samhälle och berikat människors möten med vården och kollektivtrafiken i regionen under många decennier.

- Implementera kunskap om aktuell forskning om hur Region Stockholms vård-, trafik-, utemiljöer och administrativa miljöer vid ny- och ombyggnad kan utformas för att bättre bidra till psykisk hälsa hos dem som vistas där. I sådana processer bör kunskap och angreppssätt från naturvetenskap, humaniora och konstnärliga praktiker integreras.

Region Stockholm

Diarienummer
HSN 2020-1753

Strategi för främjande av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk ohälsa 2022-2030

Gäller för Region Stockholm

Dokumenttyp	Fastställd	Giltig till och med
Dokumentnummer	Fastställd av	Upprättad av
Informationssäkerhetsklass		

1. Inledning **3**
1.1 Syfte 3

2. Tillämpning **4**

3. Psykisk hälsa är en grundläggande förutsättning för nämnder och bolag att nå sina mål **4**
3.1 Två huvudinriktningar 6

4. Målbild **7**

5. Strategins angreppssätt **8**
5.1 Psykisk hälsa genomsyrar mål, delmål och målområden 9

6. Gemensamma utgångspunkter **11**
6.1 Vägledande principer 11
6.2 Långsiktig ekonomisk uthållighet 11
6.3 Lärande och utveckling på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet 11

7. Uppdrag avgör tillvägagångssätt **12**
7.1 Rekommenderade tillvägagångssätt 12
Individnivå: Utveckla psykisk hälsa, psykiskt välbefinnande och resiliens 12
Vardagsmiljö: Utveckla hälsofrämjande miljöer 13
Närsamhälle: Stärka närsamhällens och bostadsområdens kraft 13
Styrande nivå: Utveckla hälsofrämjande politik och strategisk resursfördelning inom alla sektorer 14

8. Implementering och uppföljning **14**

1. Inledning

Strategi för främjande av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk ohälsa gäller för Region Stockholm som koncern under perioden 2022-2030 (i dokumentet används begreppet Strategin). Strategin utgår från Världshälsoorganisationens definition av psykisk hälsa och fokuserar på att utveckla förutsättningarna för psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande i barns, ungas, vuxnas och äldres vardagsmiljöer. När psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande stärks byggs växtkraft hos alla som bor, verkar eller vistas i Stockholmsregionen.

Strategin vilar på Region Stockholms värderingar och står i nära samspel med andra relevanta styrande dokument[1]. Den tydliggör nämnders och bolags enskilda och gemensamma ansvar inom strategins område. När Region Stockholms nämnder och bolag integrerar psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande i budget och i verksamhetens planering och genomförande etableras bästa möjliga förutsättningar för att uppnå strategins målbild. Samtidigt bidrar strategin till att nämnder och bolag uppnår sina mål och till social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Genom nämnder och bolags aktiva arbete inom området kan Region Stockholms vision om "e*n attraktiv hållbar och växande Stockholmsregion med frihet för invånarna att själva forma sina liv och fatta avgörande beslut*" förverkligas.

Region Stockholms nämnder och bolag ska bidra till Stockholmsregionens gemensamma vision om att bli "*Europas mest attraktiva region*" (Regional Utvecklingsplan för Stockholmsregionen, RUFS 2050). Ansvaret för Stockholmsregionens utveckling beskrivs i RUFS på följande sätt: *"Eftersom ingen enskild aktör har rådighet över alla de beslut och åtgärder som krävs är framgångsfaktorn att aktörerna samverkar och söker helhetsperspektiv".* Av det följer att *"Ett starkt gemensamt ansvarstagande är avgörande för regionens utveckling. Varje aktör behöver ta ansvar för sin del, men behöver också stödja de gemensamma processerna".*

1.1 Syfte

Inom strategins område ska strategin:

[1] Exempel på gemensamma styrande dokument inom områdena uppförande/bemötande, hållbarhet, medarbetare och arbetsmiljö, näringslivsutveckling och tillväxt, folkhälsa, forskning/utveckling/ utbildning/innovation som gäller för samtliga nämnder och bolag i Region Stockholm. Inom hälso- och sjukvårdsområdet dessutom Framtidens Hälso- och Sjukvård 2025.

- säkerställa att psykisk hälsa prioriteras och beaktas i alla relevanta beslut om budget och verksamhet inom samtliga nämnder och bolag i Region Stockholm
- stärka förutsättningarna för att beslut vilar på bästa möjlig vetenskapliga grund och beprövad erfarenhet
- möta samhällsutmaningar, behov och möjligheter som Region Stockholms nämnder och bolag, kommuner, civilsamhälle och näringsliv uttrycker
- stödja och komplettera Region Stockholms budget och styrande dokument samt RUFS 2050
- anknyta till nationellt och internationellt antagna rekommendationer och mål inom WHO, OECD, Agenda 2030 med flera

2. Tillämpning

Region Stockholms nämnder och bolag ska beakta strategin i budget samt i planering och genomförande av sin verksamhet. Deras arbete följer det regionala utvecklingsuppdraget. Nämnder och bolag bedömer vilka insatser och arbetssätt som är bäst lämpade inom deras ansvarsområde och avsätter medel för att genomföra det förändringsarbete som behövs.

3. Psykisk hälsa är en grundläggande förutsättning för nämnder och bolag att nå sina mål

Strategins definitioner utgår från den vetenskapligt grundade begreppsmodell som Sveriges Kommuner och Regioner och flera myndigheter utvecklat tillsammans.

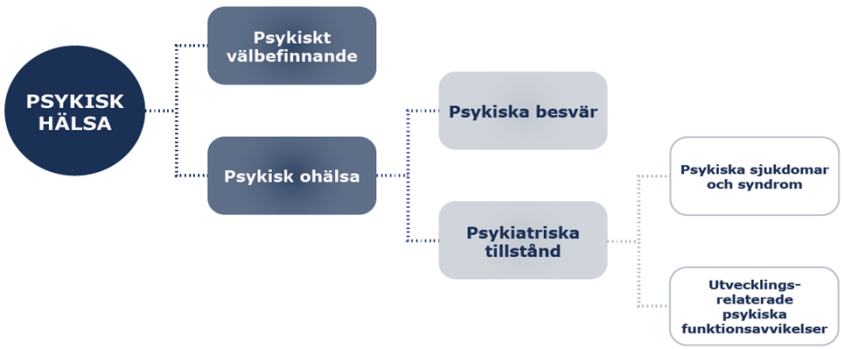

Bild 1: Begrepp inom området psykisk hälsa (från gemensamt PM av Sveriges Kommuner och Regioner, Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten och Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, 2020)

Världshälsoorganisationen (2004) definierar psykisk hälsa som *"**ett tillstånd av psykiskt välbefinnande där varje individ kan förverkliga sina egna möjligheter, klara av vanliga påfrestningar, arbeta produktivt och bidra till det samhälle som hen lever i"**.*

Definitionen tydliggör betydelsen av förbättrad psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande för att nämnder och bolag ska lyckas med sina uppgifter och tillsammans uppnå Region Stockholms vision.

Förenta Nationerna har fastställt psykisk hälsa som en mänsklig rättighet. Det betyder att varje människa ska ha god och jämlik tillgång till bästa möjliga förutsättningar för att kunna uppnå psykisk hälsa. Det kräver att de får sina basala behov tillgodosedda. Viktiga behov är bland annat näringsrik mat, ett tryggt boende, tillgång till stödjande vardagsmiljöer samt någon form av meningsfull sysselsättning.

Begreppen psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande är nära sammanlänkade med varandra men åtskilda från begreppet psykisk ohälsa. Psykiskt välbefinnande kan beskrivas som en rad psykologiska och sociala förmågor som ger människor möjlighet att fungera väl, att kunna upprätthålla goda relationer med andra människor, att kunna balansera positiva och negativa känslor och att kunna känna meningsfullhet, lycka och tillfredsställelse med livet. Psykisk ohälsa inbegriper psykiska besvär och psykiatriska tillstånd som orsakar lidande och försvårar för personer att kunna förverkliga sina egna möjligheter under kortare eller längre tid.

De psykologiska och sociala förmågorna inbegriper:

- att kunna navigera i och hantera olika möjligheter och hinder som kan uppstå i vardagen
- att kunna hantera olika påfrestningar
- att kunna fatta beslut
- att kunna se sina egna möjligheter och tillkortakommanden
- att kunna sätta upp mål
- att kunna lära sig saker
- att kunna se sitt eget bidrag till samhället

Barn och ungdomstiden är en viktig period för utveckling av dessa förmågor. Med rätt förutsättningar fortsätter utvecklingen under hela livsförloppet. Vardagsmiljöer som erbjuder trygghet, meningsfullhet samt positiva sociala relationer stödjer utveckling av psykologiska och sociala förmågor. Goda och jämlika förutsättningar för utveckling av dessa förmågor lägger grunden för barns, ungas, vuxnas och äldres psykiska hälsa och psykiskt välbefinnande.

Psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande är avgörande för individers, familjers, arbetsplatsers, närsamhällens, kommuners, regioners och nationers möjligheter att förverkliga sina mål. En attraktiv, hållbar och växande storstadsregion erbjuder samtidigt bästa möjliga förutsättningar för att psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande hos alla barn, unga, vuxna och äldre ska kunna utvecklas.

3.1 Två huvudinriktningar

Strategin antar två huvudinriktningar:

Främja psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande är en proaktiv huvudinriktning där målet är att utveckla psykologiska och sociala förmågor.

Människor i olika tillstånd, från svår kris till situationer av gott fungerande, kan utveckla dessa förmågor. När de främjas skapas goda förutsättningar för dem att utvecklas både som personer och i sina relationer.

Det sker i barns, ungas, vuxnas och äldres vardagsmiljöer såsom exempelvis förskole-, skol-, studie-, fritids- och arbetssammanhang och i närsamhällen och det vidare samhälle de lever i.

Främjande insatser kan också ge förebyggande effekter på psykisk ohälsa genom att de stärker individers resiliens (motståndskraft).

Förebygga psykisk ohälsa är en reaktiv huvudinriktning där målet är att minska symtom på psykisk ohälsa.

När påfrestningarna upplevs större än förmågan att hantera dem kan symtom på psykisk ohälsa uppkomma. De kan begränsa individers förutsättningar att förverkliga sina möjligheter. Därför behöver resiliens förstärkas och svåra påfrestningar undvikas.

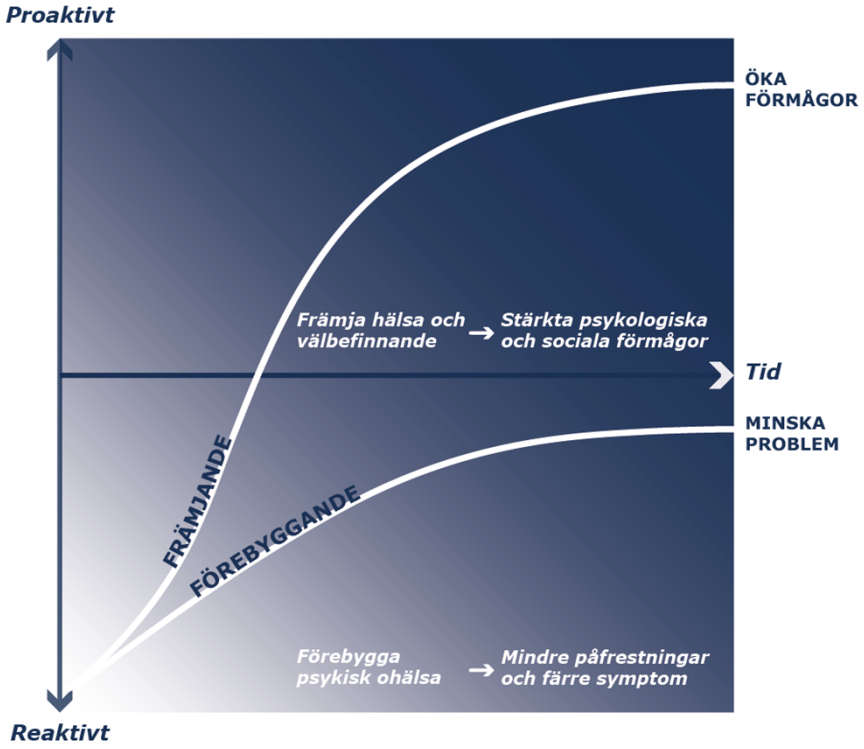

Bild 2: Bilden visar relationen mellan strategins två huvudinriktningar: att främja psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande samt att förebygga psykisk ohälsa.

De möjligheter nämnder och bolag har att integrera respektive huvudinriktning varierar med deras olika ansvar och verksamhetsområden. Den förebyggande huvudinriktningen har en tydlig överensstämmelse med hälso- och sjukvårds- samt folkhälsoområdenas prioritering på att minska riskfaktorer för psykisk och fysisk ohälsa och sjukdom. Den främjande huvudinriktningens fokus på utveckling av psykologiska och sociala förmågor stärker tydligare möjligheterna för önskade resultat inom andra områden. Exempel på sådana områden är studier, arbetsliv, miljö- och klimatbeteenden, regionplanering och samhällsbyggande samt ekonomisk utveckling.

4. Målbild

Region Stockholms nämnder och bolag erbjuder bästa möjliga och jämlika förutsättningar för att barn, unga, vuxna och äldre i Stockholmsregionen ska kunna upprätthålla och utveckla sin psykiska hälsa och sitt psykiska välbefinnande i olika vardagsmiljöer under hela livsförloppet.

Genom att bidra till utveckling av psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande stärker nämnder och bolag möjligheterna att uppnå sina egna verksamhetsmål. Det bidrar till Region Stockholms och Stockholmsregionens visioner och stärker Stockholmsregionens position som motor för utveckling i Sverige och Europa.

5. Strategins angreppssätt

Nämnder och bolag ska integrera strategin i alla relevanta beslut inom de olika uppdrag de ansvarar för. De väljer de tillvägagångssätt som bäst leder till att både strategins målbild och nämnden eller bolagets mål uppnås. Beslut om genomförande utgår från strategins gemensamma utgångspunkter. Nämnder och bolag utvecklar tillvägagångssätt som riktas till individer, vardagsmiljöer, närsamhällen och till styrande nivå. För att stödja de gemensamma processerna mot målbilden behövs ett helhetsperspektiv. Etablerade samverkansformer med kommuner, idéburen sektor och näringsliv används och nya former utvecklas.

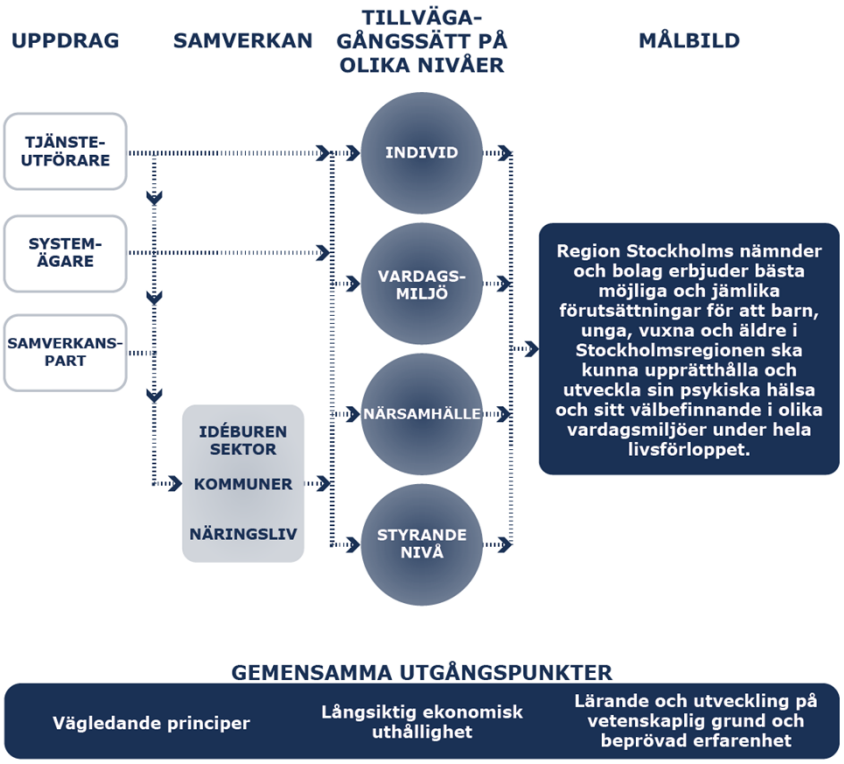

Bild 5: Bilden summerar de överväganden som nämnder och bolag behöver göra för att utveckla bästa möjliga tillvägagångssätt för att bidra till målbilden.

5.1 Psykisk hälsa genomsyrar mål, delmål och målområden

I Region Stockholms budget finns flera mål och målområden och i RUFS 2050 finns flera mål och delmål som har vetenskapligt grundade ömsesidiga samband med psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande. För att skapa en överblick har mål, delmål och målområden samlats i sex temaområden.

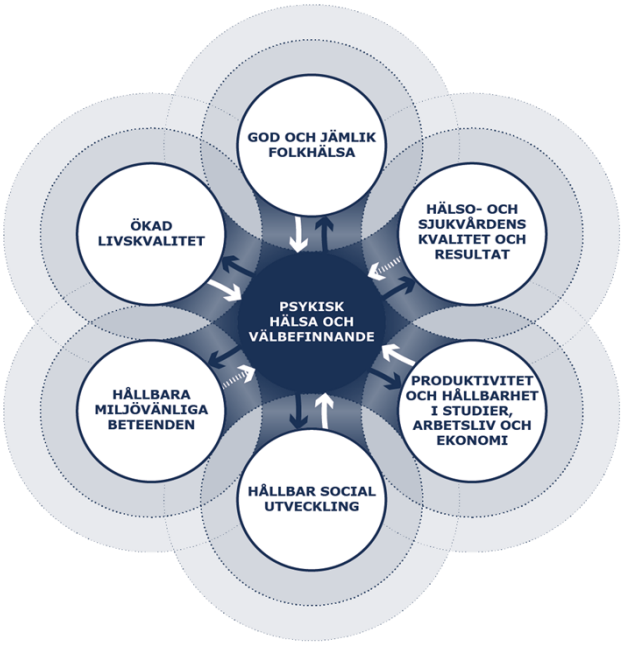

Bild 3: Bilden visar den specifika relation mellan psykisk hälsa och välbefinnande och varje övergripande temaområde. Blå heldragen pil visar en direkt påverkan från psykisk hälsa och välbefinnande på respektive temaområde. En vit heldragen pil visar den omvända riktningen där temaområdet har en påverkan på psykisk hälsa och välbefinnande. Vit streckad pil indikerar att sådan påverkan är indirekt.

En systematisk och detaljerad analys har genomförts av den vetenskapliga grunden för kopplingen mellan psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande samt inriktningsmål, nämndspecifika mål och målområden i Region Stockholms budget. Motsvarande analys är gjord för mål och delmål i RUFS 2050. Analysen redovisas i nedanstående bild.

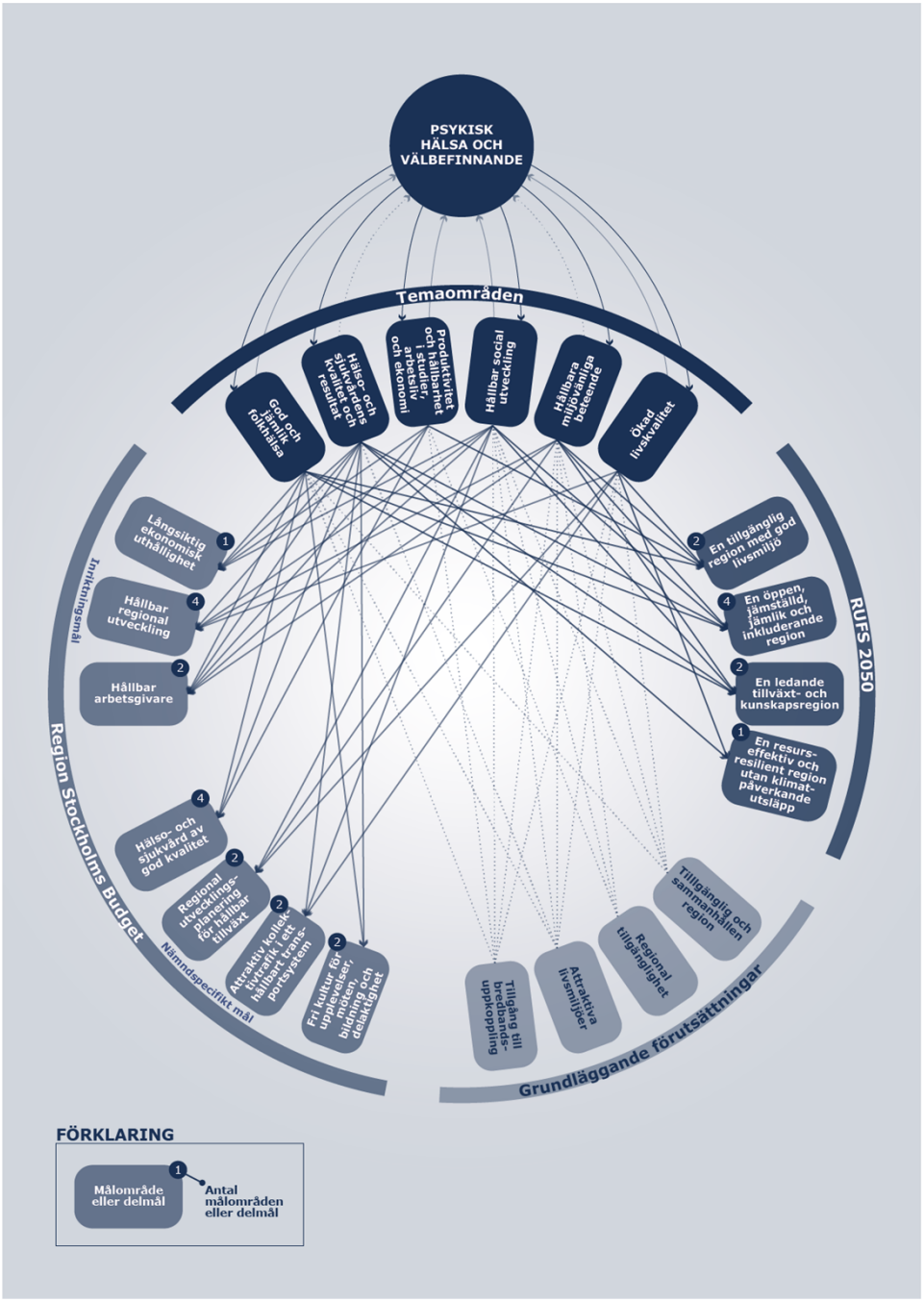

Bild 4: Bilden visar hur psykisk hälsa och välbefinnande påverkar inriktningsmål, nämndspecifika mål och målområden i Region Stockholms budget (till vänster) samt påverkar mål och delmål i RUFS 2050 (till höger). Fyra delmål från RUFS 2050 (nederst) utgör indirekta men grundläggande förutsättningar för många samband. Heldragna linjer visar direkta samband medan streckade linjer anger indirekta samband.

6. Gemensamma utgångspunkter

6.1 Vägledande principer

De vägledande principerna utgår ifrån och konkretiserar Region Stockholms vision, uppförandekod och andra aktuella styrande dokument inom strategins område. Här ingår också grundläggande mänskliga rättigheter och diskrimineringsgrunder samt barns rättigheter.

Nämnder och bolag beaktar de vägledande principerna när de i beslut och genomförande:

- utgår från den etiska principen om proportionell universalism, det vill säga att insatser ska erbjudas alla människor proportionellt till deras behov och utifrån deras olika förutsättningar
- fokuserar på barn, unga, vuxna och äldre och deras vardagsmiljöer (t.ex. hem-, bostads, fritids-, förskole-, grundskole-, gymnasie-, högre studie-, utbildnings-, arbets-, kollektivtrafik-, närsamhälles-, hälso- och sjukvårds-, kultur-, fritids-, och digitala miljöer)
- inhämtar kunskap om barn, unga, vuxna och äldres behov och utvecklar adekvata former för samskapande med dem
- tar ansvar för sitt eget bidrag till det gemensamma arbetet för att förverkliga strategins målbild och aktivt bidrar till att samhällsaktörer i hela Stockholmsregionen ska kunna utvecklas i samma riktning
- överväger hur samarbete med nationella och internationella aktörer inom strategins område kan bidra till och utvecklas för ett ömsesidigt kunskapsutbyte

6.2 Långsiktig ekonomisk uthållighet

Nämnder och bolag ska grunda sina beslut på ekonomiska konsekvensanalyser som visar positiva och negativa effekter på psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande samt på mål, delmål och målområden inom de sex övergripande temaområdena. De beskriver också förväntade minskade kostnader för olika aktörer. Vid genomförande av insatser följs de faktiska utfallen upp.

6.3 Lärande och utveckling på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Nämnder och bolags beslut ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Den hämtas från de olika kunskapsområden som är mest relevanta för respektive nämnd och bolags uppdrag. Beslut om genomförande ska överväga hur utveckling, testande och lärande, innovation och kunskapsutveckling samt implementering och uppskalning kan möjliggöras. Lärande och utveckling på vetenskaplig grund och med beprövad erfarenhet utvecklas genom en aktiv samverkan med olika

lärosäten i Stockholmsregionen och med nationella och internationella aktörer med kompetens inom strategins områden.

7. Uppdrag styr tillvägagångssätt

Nämnder och bolag väljer tillvägagångssätt utifrån deras olika uppdrag som:

Tjänsteutförare	Internt och externt upphandlad tjänsteutförare med invånare som målgrupp
Systemägare	Ägare, beställare, samordnare, bidragsgivare med andra aktörer som målgrupp
Samverkanspart	Region Stockholm som en samlande kraft för Stockholmsregionens utveckling

Region Stockholms nämnder och bolag bör även beakta hur de kan integrera de två huvudinriktningarna i sitt arbetsgivaruppdrag. Arbetet följer de förutsättningar som ges i styrande dokument för arbetsgivaruppdraget (Medarbetarpolicy).

7.1 Rekommenderade tillvägagångssätt

Barn, unga, vuxna och äldre ska erbjudas goda och jämlika förutsättningar för att utveckla psykologiska och sociala förmågor som bidrar till psykisk hälsa, psykiskt välbefinnande och resiliens, både individuellt, i grupper och närsamhällen och på befolkningsnivå. Nämnders och bolags olika uppdrag och mål ger dem olika förutsättningar för att genomföra de rekommenderade tillvägagångssätten.

Individnivå: Utveckla psykisk hälsa, psykiskt välbefinnande och resiliens

Mänsklig utveckling främjar verksamheters och samhällets hållbara utveckling. Region Stockholms nämnder och bolag har möjlighet att stärka individen i strategins riktning. Kunskapshöjande insatser kan erbjudas genom till exempel utbildning, kommunikationsinsatser eller digitala verktyg som kan ge barn, unga, vuxna och äldre möjlighet att utveckla psykologiska och sociala förmågor.

Dialog och reflektion är exempel på arbetssätt som ger människor möjlighet att utvecklas tillsammans och ta gemensamt ansvar för sig själva och samhället, det gäller såväl för barn, elever och studenter i utbildningssammanhang som för medarbetare och chefer på arbetsplatser. Arbetsgivare i regionen ska erbjuda stöd till medarbetare och chefer för att främja psykisk hälsa, psykiskt välbefinnande och resiliens. De utgör

centrala förutsättningar för att medarbetare och chefer ska kunna växa och utvecklas i ett hållbart arbetsliv.

Vardagsmiljö: Utveckla hälsofrämjande miljöer

Barns, ungas, vuxnas och äldres vardag längs livsförloppet sker i olika miljöer. En hälsofrämjande miljö kan beskrivas som en plats eller ett socialt sammanhang där människor deltar i vardagliga aktiviteter och där olika faktorer i den fysiska och psykosociala miljön, i organisationen och bland olika personer samspelar.

Region Stockholms nämnder och bolag har i vissa fall ett direkt ansvar för olika miljöer som exempelvis arbetsmiljöer, hälso- och sjukvårdsmiljöer, resenärsmiljöer och vissa utbildnings- och studiemiljöer (till exempel praktikplatser och verksamhetsförlagd utbildning). I dessa fall har nämnder och bolag ett eget ansvar för att säkerställa en hälsofrämjande miljö för psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande.

När andra aktörer i länet har ansvar för vardagsmiljön kan nämnder och bolag vid förfrågan erbjuda sakkunskaps- och utvecklingsstödjande insatser för att möjliggöra att vardagsmiljön utvecklas i linje med strategins målbild. Sådana insatser behövs för att utveckla vardagsmiljöer för studier, arbete och fritid för barn, unga, vuxna och äldre.

Inom t.ex. utbildningsområdet och området för högre studier kan Region Stockholm bidra med kunskaps- och utvecklingsmetodik när ansvariga aktörer önskar utveckla sina förskole, grundskole-, gymnasie- och miljöer för högre studier för att bättre främja psykisk hälsa och välbefinnande.

Alla arbetsgivare i regionen bör verka för att skapa förutsättningar för hälsofrämjande arbetsplatser som stärker välbefinnande och mänsklig utveckling. Tillsammans kan arbetsgivare lära av varandra i arbetet med att främja mänsklig utveckling och välbefinnande.

Metoder och angreppssätt såsom organisationsutveckling, förändring av den fysiska miljön, utveckling av administration, ledning och styrning samt utveckling av organisationers relationer till sin omvärld används för att utveckla hälsofrämjande miljöer.

Närsamhälle: Stärka närsamhällens och bostadsområdens kraft

Närsamhällen, bostadsområden och fritidsmiljöer behöver främja psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande samt förebygga psykisk ohälsa. För att utveckla denna kraft behöver nämnder och bolag föra dialog och skapa förankring med aktörer inom idéburen sektor och civilsamhälle, stadsdelar, kommuner med flera. Nämnder och bolag kan vid förfrågan erbjuda kunskaps- och utvecklingsstödjande insatser i linje med strategins målbild.

Styrande nivå: Utveckla hälsofrämjande politik och strategisk resursfördelning inom alla sektorer
På styrande nivå sker utvecklingen internt inom Region Stockholms nämnder och bolag, i samverkan mellan dem samt i samverkan med kommuner, i kommungemensamma sammanhang och med andra aktörer i länet. Styrande dokument inom alla sektorer, både inom Region Stockholm och externt, behöver integrera perspektivet psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande.

Nämnder och bolag ska genomföra konsekvensanalyser i beredningss- och beslutsprocesser i samband med större projekt och reformer så att förutsättningar för att utveckla befolkningens psykiska hälsa och psykiska välbefinnande systematiskt stärks.

Resursfördelning sker internt inom Region Stockholms verksamheter och externt genom avtal, upphandlingar och beställningar genom bidragskriterier som ska integrera strategins två huvudinriktningar. Nya former för ekonomistyrning, såsom utfallskontrakt och modeller för samfinansiering mellan offentliga aktörer, kan vara aktuella.

8. Implementering och uppföljning
Varje nämnd och bolag ansvarar för att ta fram och genomföra de tillvägagångssätt som bäst leder till målbilden inom deras ansvarsområde. De gemensamma utgångspunkterna vägleder valet av tillvägagångssätt.

Utveckling, testning, implementering, uppskalning samt permanentande av nya tillvägagångssätt ges nödvändiga förutsättningar. Kunskap och utvecklingsmetodik erbjuds för att möjliggöra framtagande och genomförande utifrån tillgänglig vetenskapligt grundad kunskap och beprövad erfarenhet.

Uppföljning av arbetet integreras i ordinarie system för rapportering och i enlighet med Region Stockholms modell för integrerad ledning och styrning.

Hälso- och sjukvårdsnämnden
Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
Psykiatri
Karin Ölander

TJÄNSTEUTLÅTANDE RS 2020-0457

Hälso- och
sjukvårdsnämnden

Strategi för främjande av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk ohälsa

Ärendebeskrivning
I budget för 2019-2021 uppdras åt hälso- och sjukvårdsförvaltningen att ta fram en strategi för främjande av psykisk hälsa och förebyggande av psykisk ohälsa för samtliga Region Stockholms nämnder och bolag.

Beslutsunderlag
Hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande
Strategi för främjande av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk ohälsa
Referenser

Ärendets beredning
Ärendet har beretts i psykiatriberedningen.

Förslag till beslut
Hälso- och sjukvårdsnämnden beslutar följande:

1. Hälso- och sjukvårdsnämnden godkänner förslaget till strategi för främjande av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk ohälsa.

2. Ärendet överlämnas till regionstyrelsen.

Förvaltningens motivering till förslaget

Bakgrund

Om uppdraget och hur arbetet bedrivits
I Region Stockholms budget för åren 2019-2021 har uppdraget om utveckling av en ny strategi för psykisk hälsa successivt tydliggjorts. Budgetbesluten har klargjort strategins regionala perspektiv och huvudinriktningarna: främja psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande samt förebygga psykisk ohälsa.

Samverkan
För att få kunskap om utmaningar, behov och lösningar inom området samt för att identifiera möjligheter till samarbete, har hälso- och sjukvårdsförvaltningen genomfört dialoger med andra förvaltningar inom Region Stockholm och andra samhällsaktörer i regionen. Vetenskapligt stöd och beprövad erfarenhet har inhämtats genom samverkan med lärosäten i regionen, med nationella utvecklingspartners såsom RISE och SKR, samt med en expertgrupp av ledande internationella aktörer.

I Budget 2019 klargjordes att strategin skall vara regional och att en rad samhällsaktörer skall engageras. Den förebyggande huvudriktningen för uppdraget tydliggjordes. Flera kommunstyrelseordförande i kommuner i länet deltog i en serie rundabordssamtal. I Budget 2020 vidgades uppdraget till att också omfatta en främjande inriktning. Strategins formella ram tydliggjordes genom integrerad ledning och styrning (ILS), Region Stockholms styrmodell, och avstämningar med närliggande policy- och strategiarbeten. För att testa och utveckla arbetssätt för att främja psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande påbörjades ett samarbete med tre kommuner. I Budget 2021 tydliggörs arbetet med att fortsätta utveckla både det främjande arbetet för psykisk hälsa och det förebyggande arbetet mot psykisk ohälsa, samt att strategin beslutas i regionfullmäktige under 2021.

Hälso- och sjukvårdsnämndens förslag till beslut avseende verksamhetsplan för hälso- och sjukvårdsförvaltningen 2021 betonar: ”Utvecklingen av den psykiska hälsan är av yttersta vikt för att uppnå regionens mål inom till exempel områdena folkhälsa, hälso- och sjukvårdens kvalitet och utfall och produktivitet och hållbar ekonomisk utveckling. Regionens långsiktiga sociala och ekonomiska hållbarhet kräver att vi växlar upp arbetet för främjande av psykisk hälsa och förebyggande av psykisk ohälsa”.

Strategins vetenskapliga grund och anknytning till internationella styrdokument

Världshälsoorganisationen (WHO) antog 2004 den definition av psykisk hälsa som sedan dess väglett utvecklingen inom området främjande av psykisk hälsa och förebyggande av psykisk ohälsa. Definitionen utgår från psykisk hälsa som en integrerad del av människors vardag och liv: ”psykisk hälsa är ett tillstånd av psykiskt välbefinnande där varje individ kan förverkliga sina egna möjligheter, klara av vanliga påfrestningar, arbeta produktivt och bidra till det samhälle som hen lever i" (1). Forskningen är nu tydlig kring vilka förutsättningar och insatser för främjande av psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande som behöver ske i olika vardagsmiljöer från barndom till ålderdom och längs livsförloppet (2-9). När dessa vardagsmiljöer kan erbjuda rätt förutsättningar främjas psykisk hälsa och välbefinnande, och grunden läggs för samhällsekonomi och samhällsutveckling inom minst sex olika områden. De sex områdena är alla av stor betydelse för Stockholmsregionens utveckling: god och jämlik folkhälsa, hälso- och sjukvårdens kvalitet och resultat, produktivitet och hållbarhet i studier, arbetsliv och ekonomi, hållbar social utveckling, hållbara miljövänliga beteenden samt ökad livskvalitet (t.ex. 3, 4, 6, 9, 10, 13, 17-19). Kunskapen om dessa förutsättningar och hur de kan påverkas är nu betydande (2-10).

Psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande - en grundläggande resurs för samhällens utveckling

WHO, Euro och EU-kommissionen utvecklade tillsammans från mitten av 2000-talet ett program med fokus på främjande av psykisk hälsa och förebyggande av psykisk ohälsa som resulterade i flera vägledande dokument (11, 12). Programmet huvudslutsats är från 2016 att ”EU:s mentala kapital, befolkningens kognitiva, intellektuella och emotionella potential, är en nyckelresurs för EU:s framgång som en kunskapsbaserad ekonomi och dess förmåga att förverkliga sina strategiska sociala och ekonomiska policymål” (12). OECD har sedan 2009 lett utvecklingen av välbefinnande som övergripande mål för länders och regioners ekonomiska och samhälleliga utveckling. OECD har samlat forskning och utveckla policy för att stärka området. De har betonat behovet av att integrera politikområden såsom hälsa, utbildning och arbetsliv för att bättre kunna stärka befolkningars psykiska hälsa och ekonomisk utveckling. Finland drev frågan inom EU som under hösten 2019 fastställde fundamentala principer för en ekonomi för välbefinnande. OECD tog på Finlands uppdrag fram en sammanställning av de stora positiva samhällseffekter som Europa som helhet, och olika europeiska länder, kan nå genom att etablera välbefinnande som en grundläggande princip för ekonomistyrning och ekonomiska prioriteringar (16).

Kommissionen om global psykisk hälsa och hållbar utveckling slår fast att det finns ett nära samband mellan psykisk hälsa och varje annan fråga inom hållbar utveckling, från utbildning till ekonomisk tillväxt, till konflikt och klimatförändring. Området måste därför integreras i arbetet med varje

globalt hållbarhetsmål. Sir Richard Layard, professor i ekonomi, har funnit att främjande av psykisk hälsa och välbefinnande kan vara ”det mest betydelsefulla enskilda steget framåt (ekonomiskt och socialt) för det 21 årtusendet” (13).

Storbritannien är ett av flera i Europa, Nordamerika och Oceanien som stärkt områdets strategiska betydelse under det senaste decenniet. I rapporten “Mental Capital & Wellbeing”, koordinerades landets högsta vetenskapliga rådgivare fler än fyrahundra forskare inom många olika samhällsområden för att klargöra den strategiska betydelsen av psykisk hälsa och välbefinnande för landets framtida utveckling. Rapporten fastställde områdets betydelse för att påverka utveckling inom samtliga samhällsområden och för samhällsekonomin. Slutsatsen kan summeras i att länder, regioner och städer systematiskt behöver stödja utvecklingen av människors psykologiska och sociala förmågor för att säkerställa bästa möjliga ekonomiska och sociala utveckling (14). What Works Centre for Wellbeing i Storbritannien är ett ledande center för samlad vetenskap kring främjande av psykiskt välbefinnande och betydelsen av välbefinnande som en oumbärlig grund för offentlig politik (15).

Överväganden
Strategins målbild är att Region Stockholms nämnder och bolag ska erbjuda bästa möjliga samt jämlika förutsättningar för att barn, unga, vuxna och äldre i Stockholmsregionen ska kunna upprätthålla och utveckla sin psykiska hälsa och sitt välbefinnande i olika vardagsmiljöer. Strategin vilar på Region Stockholms gemensamma värderingar och står i nära samspel med relevanta styrande dokument. Genom att målbilden uppnås ges samtidigt bästa möjliga förutsättningar för nämnder och bolag att uppnå många viktiga mål. Det stärker möjligheten att förverkliga: Region Stockholms vision om “en attraktiv hållbar och växande Stockholmsregion med frihet för invånarna att själva forma sina liv och fatta avgörande beslut” och Stockholmsregionens gemensamma vision om att bli ”Europas mest attraktiva region” (Regional Utvecklingsplan för Stockholmsregionen, RUFS 2050)

Fokus på psykisk hälsa genom två huvudinriktningar
Strategin utgår från psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande som centrala delar av barn och ungas, vuxnas och äldres humankapital (från kunskaper, färdigheter, utbildning, talanger, kompetenser och hälsa till produktions-förmåga).

Världshälsoorganisationens (2004) definition av psykisk hälsa tydliggör att psykisk hälsa handlar om att barn, unga, vuxna och äldre både kan förverkliga sina möjligheter i sitt liv och därmed fungera väl och uppleva livskvalitet. Här ingår också förmåga att balansera positiva och negativa känslor, att känna lycka och tillfredsställelse med livet och att upprätthålla goda relationer med andra människor genom psykologiska och sociala förmågor.

Strategins främjande huvudinriktning handlar om att skapa förutsättningar för att dessa förmågor kan utvecklas och fokuserar på hur dessa förmågor kan bidra till måluppfyllelse inom flera samhällsområden. Den främjande huvudinriktningen stärker barn, unga, vuxna och äldres motståndskraft (resiliens) mot utmaningar i livet. Den stöder förutsättningarna för den förebyggande huvudinriktningen som mer fokuserat och reaktivt strävar efter att bromsa negativ utveckling av psykisk ohälsa d.v.s. minska psykiska besvär.

Möjligheter att integrera de två huvudinriktningarna skiljer sig mellan nämnder och bolag beroende på verksamhetsområde, mål och uppdrag.
Rekommenderade tillvägagångssätt för de två huvudinriktningarna
Fokus för strategin ligger på barn, unga, vuxna och äldre och deras olika vardagsmiljöer (t.ex. hem-, bostads-, utbildnings-, studie-, arbets-, kollektivtrafik-, närsamhälles- och digitala miljöer). Utformningen av vardagsmiljöer ger olika förutsättningar för utveckling av insatser. Det innebär att insatser för att främja psykisk hälsa och välbefinnande och förebygga psykisk ohälsa måste genomföras i miljöer som Region Stockholms nämnder och bolag direkt ansvarar för och i miljöer som ligger inom andra aktörers ansvarsområde. Rekommenderade tillvägagångssätt är beroende av respektive nämnds och bolags förutsättningar.
På individnivå handlar arbetet om att stärka invånarnas förmåga att hantera påfrestningar och att utveckla psykisk hälsa och välbefinnande. I vardagsmiljöer innebär strategin att utveckla hälsofrämjande vardagsmiljöer för barn, unga, vuxna och äldre. I arbetet med närsamhällen är fokus att hälsofrämjande bostadsområden som stärker välbefinnande och utveckling. På styrande nivå utvecklas och genomförs en hälsofrämjande politik i riktning mot strategins målbild inom alla områden och sektorer.

Strategin kompletterar Region Stockholms budget och styrande dokument Psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande är en grundläggande resurs för att uppnå målsättningar bland annat inom social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet. När förståelsen för hur psykisk hälsa och välbefinnande utvecklas möjliggörs beslut som bidrar till strategins målbild och samtidigt åstadkommer resultat för verksamheten (17). Genom Region Stockholms styrmodell, integrerad ledning och styrning (ILS), skapas förutsättningar för att nämnder och bolag integrerar psykisk hälsa och välbefinnande i budget, verksamhetsplanering samt i verksamhetens genomförande. Det Säkerställer att strategins syfte och målbild samt mål inom respektive nämnd bättre kan uppnås. Nämnder och bolag har sitt eget sammanhang, sin kultur, språk, vetenskapliga referenser och kunskapsområden vilket gör dem bäst lämpade att bedöma vilka tillvägagångssätt som passar bäst för sitt respektive ansvarsområde.

Strategins gemensamma utgångspunkter är mänskliga rättigheter (exempelvis barns rättigheter) samt att insatserna ska erbjudas alla människor, proportionellt utifrån deras behov och olika förutsättningar

(proportionell universalism). Insatser ska samskapas med barn, unga, vuxna och äldre och vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Resursanvändning för psykisk ohälsa för samtliga aktörer i Stockholmsregionen, uppgick 2018 till minst 60 miljarder kronor, eller 5 procent av bruttoregionalprodukten 2018 (20, 31). Region Stockholms kostnader om cirka 18 miljarder kronor bärs främst av hälso- och sjukvården, men Region Stockholm bär också stora kostnader för psykisk ohälsa i egenskap av rollen som arbetsgivare. Psykiatriområdet, den somatiska vården och primärvården drabbas av stora merkostnader för psykisk ohälsa. För att bättre kunna stå emot påfrestningar, att skapa resiliens och därmed minska psykisk ohälsa krävs mobilisering från alla samhällssektorer. Covid-19 kan medföra påfrestningar som utmanar barn, unga, vuxna och äldres psykiska hälsa och välbefinnande (CES, 2020). Region Stockholms roll och utvecklingsansvar för Stockholmsregionen Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen (RUFS 2050) samlar offentliga aktörer, civilsamhälle, näringsliv och akademi för att verka tillsammans för hela Stockholmsregionens utveckling. Det samlade ansvaret beskrivs i följande ställningstaganden: “Eftersom ingen enskild aktör har rådighet över alla de beslut och åtgärder som krävs är framgångsfaktorn att aktörerna samverkar och söker helhetsperspektiv.” och “Ett starkt gemensamt ansvarstagande är avgörande för regionens utveckling. Varje aktör behöver ta ansvar för sin del, men behöver också stödja de gemensamma processerna”.

Stockholmsregionen är en modern, snabbt växande storstadsregion med landsbygd och skärgård med en världsledande kunskaps- och innovationsintensiv ekonomi som är starkt beroende av teknisk utveckling. Genom att addera perspektivet psykisk hälsa och låta det genomsyra samtliga samhällsområden samt insatserna för stockholmsregionens utveckling förbättras möjligheten att hantera utmaningar mot att förverkliga visionen i RUFS 2050.

Av resursanvändningen för psykisk ohälsa (60 miljarder ktonot) bärs 40 miljarder kronor av aktörer utanför Region Stockholm (RISE 2019). Kostnaderna för psykisk ohälsa i länets 26 kommuner uppgår till 15-20 miljarder kronor årligen. För länets arbetsgivare uppgår kostnader till ungefär 20 miljarder kronor årligen och är kostnader som uppstår på grund av minskad produktivitet, sjukfrånvaro och omställningskostnader. Med ett sammanhållet strategiskt arbete för att förebygga psykisk ohälsa kan onödiga kostnader för arbetsrelaterad psykisk ohälsa undvikas och kapaciteten i verksamheter bättre räcka till för att möta den växande befolkningens ökade behov.

Genom att fokusera både på att främja psykisk hälsa och välbefinnande och förebygga psykisk ohälsa kan de ökande ohälsotalen mötas samtidigt som andra värden skapas vilket är en förutsättning för att minska risken för en överbelastad sjukvård som behöver fokusera behandlingsansvar för psykiska besvär och psykiatriska tillstånd.

Stödjande åtgärder för implementering av strategin
För att skapa legitimitet inom nämnder och bolags olika områden behöver den vetenskapliga grunden hämtas från olika relevanta kunskapsområden när strategin ska genomföras. Framtagande av stöd utgår från strategins gemensamma utgångspunkter, uppdrag och samverkansrelationer för att systematiskt utveckla tillvägagångssätt som leder till att målbilden kan uppnås.

I framtagande av stöd ingår också att identifiera hur testande, lärande, innovation och kunskapsutveckling, samt implementering och uppskalning kan möjliggöras i förhållande till insatser inom strategin.

Ett viktigt område att utveckla är indikatorer för uppföljning av strategins målbild med avseende på relevanta inriktningsmål och nämndspecifika mål i Region Stockholms Budget samt RUFS 2050. Indikatorer och rapporteringsanvisningar för att följa upp nämnders och bolags genomförande av strategin behöver också utvecklas. Utvecklingen av indikatorer bör ske i nära samarbete med Regionledningskontoret i samverkan med nämnder och bolag.

Region Stockholms nämnder och bolag behöver kunskaps- och utvecklingsstöd i implementering av strategin. Särskilt viktig är den främjande inriktningens utveckling. För att implementera och skala upp krävs nya sätt att arbeta. Det räcker inte att göra mer av sådant som gjorts hittills. Ansvariga för utvecklingen av tillvägagångssätt för strategin inom varje nämnd och bolag behöver samlas för att få ett enskilt och gemensamt stöd för att kunna utveckla området tillsammans. Testmiljöer kan etableras för att ge förutsättningar för lärande och experimenterande både inom och mellan olika verksamhetsfält, för gemensam utveckling mellan Region Stockholms verksamheter och samverkansaktörer samt tillsammans med barn, unga, vuxna och äldre.

Under 2021 avser Hälso- och sjukvårdsförvaltningen att planera för stödjande åtgärder för Region Stockholms implementering av strategi för främjande av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk ohälsa. Denna aktivitet ska följas upp inom ramen för ordinarie budgetprocess.

Ekonomiska konsekvenser
Aktiviteter som genomförs inom strategin finansieras inom ordinarie budget hos aktuella nämnder och bolag. Samtliga aktiviteter ska följas upp och utvärderas utifrån hur de skapar effekter för relevanta områden inom den nämnd och bolag som genomför aktiviteten samt på strategins målbild. Utvecklingen ska ge positiva verksamhetsmässiga konsekvenser, säkerställa långsiktig ekonomisk uthållighet och förbättra måluppfyllelse inom nämnders och bolags uppdrag.

För att möjliggöra stödjande åtgärder för Region Stockholms implementering av strategin avsätts erforderliga medel t.ex. från

statsbidrag för psykisk hälsa, så att strategin ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt. Nytta och ändamålsenlig utformning av de stödjande åtgärderna kommer att utvärderas och utvecklas löpande.

Konsekvenser för patientsäkerhet
Ett hälsofrämjande förhållningssätt innebär att individens psykiska hälsa är i fokus i möte med vården vilket utgör en viktig grund för patientsäkerhetsarbetet. Ett systematiskt arbete med att förebygga psykisk ohälsa ger bästa förutsättningar för att erbjuda barn, unga, vuxna och äldre mer adekvata insatser i deras vardagsmiljöer så att de inte behöver vänta på att uppnå kriterierna för att kunna få insatser från sjukvården. Strategin förväntas inte bidra till negativa konsekvenser för patientsäkerheten.

Konsekvenser för jämlik och jämställd vård
Strategin utgår från grundläggande mänskliga rättigheter och diskrimineringsgrunder, samt att insatser ska erbjudas alla människor proportionellt utifrån deras behov och deras olika förutsättningar.

Miljökonsekvenser
Psykisk hälsa och välbefinnande har en direkt positiv effekt på hållbara miljövänliga beteenden hos befolkningen. Strategin förväntas inte bidra till negativa miljökonsekvenser.
Administrativa konsekvenser
Förslaget bedöms inte medföra administrativa konsekvenser.

Administrativa konsekvenser
Förslaget bedöms inte medföra administrativa konsekvenser.

Björn Eriksson
Hälso- och sjukvårdsdirektör

Anna Ingmanson
Avdelningschef

Beslutet ska skickas till
Regionstyrelsen

Godkänd av Björn Eriksson, 2021-02-23

Regionstyrelsen
Rotel II

REMISS
2021-03-26

Diarienummer
RS 2020-0457

Remissinstanser – se sändlista

Strategi för främjande av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk hälsa

Rotel II remitterar för yttrande bilagda tjänsteutlåtande från hälso- och sjukvårdsförvaltningen och en remissversion av Strategi för främjande av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk hälsa. I remissen ligger att roteln vill ha remissinstansernas synpunkter på förslaget inför beslut i regionfullmäktige. Strategin avses att beslutas vid regionfullmäktiges sammanträde den 16 november 2021.

Remisstiden sträcker sig till den 17 juni 2021. Yttranden ska skickas till regionledningskontorets registrator, e-post: registrator.rlk@sll.se. Ange diarienummer RS 2020-0457. Förbund och civilsamhällesorganisationer ombeds inkomma med ett samlat svar per organisation.

Frågor kring remissen kan besvaras av Fredrik Lindencrona, avdelningen för närsjukvård, hälso- och sjukvårdsförvaltningen, e-post fredrik.lindencrona@sll.se, telefonnummer 0700-017163.

Patrik Lind
Kanslichef

Region Stockholm
Box 22550
104 22 Stockholm

Telefon: 08-737 25 00
E-post:registrator.rlk@sll.se

Säte: Stockholm
Org.nr: 232100-0016
www.sll.se

Sändlista

Uppdrag av Region Stockholm
Arriva Sverige AB
Keolis Sverige AB
Nobina Sverige AB
Transdev Sverige ab
MTR Tunnelbanan AB
MTR Pendeltågen AB
AB Stockholms spårvägar
Aleris AB
Capio AB
Ersta Diakonisällskap
Global Health Partner AB
PIST – Personalägda vårdcentraler i Stockholm
Praktikertjänst AB
Stiftelsen Stockholms sjukhem
Stockholms privata fysioterapeuter
Stockholms privatläkarförening/Stockholms privatläkarservice AB
Vårdföretagarna
Distriktstandvården Sverige AB
Praktikertjänst AB, affärsområde tandvård
Privattandläkarna

Regionala aktörer
Botkyrka kommun
Danderyds kommun
Ekerö kommun
Haninge kommun
Huddinge kommun
Järfälla kommun
Lidingö stad
Nacka kommun
Norrtälje kommun
Nykvarns kommun
Nynäshamns kommun
Salems kommun
Sigtuna kommun
Sollentuna kommun
Solna stad
Stockholms stad
Sundbybergs stad
Södertälje kommun
Tyresö kommun
Täby kommun

Upplands-Bro kommun
Upplands Väsby kommun
Vallentuna kommun
Vaxholms stad
Värmdö kommun
Österåkers kommun
Länsstyrelsen i Stockholms län
Storsthlm
Skärgårdsstiftelsen
Trafikverket Stockholm
Stockholms handelskammare

Civilsamhälle
Funktionsrätt Stockholms län
Synskadades riksförbund, Stockholm och Gotlands län
DHR Stockholms läns distrikt
Sverigefinska riksförbundet, distrikt Stockholm
Sverigefinska ungdomsförbundet
Sameföreningen i Stockholm
Tornedalingar i Stockholm
Le romane nevimata Nytänkande kvinnonätverket
Riksförbundet Internationella romska och resande Kvinnocenter
PRO (Pensionärernas Riksorganisation)
SKPF (Svenska KommunalPensionärers Förbund)
SPF Seniorerna
Riksidrottsförbundet RF-SISU Stockholm
Friluftsfrämjandet Region Mälardalen
Folkets Hus och Parker
Rädda Barnen
Röda Korset
UNICEF

Övriga
Region Uppsala
Västra Götalandsregionen
Region Östergötland
Region Gotland
Karolinska Institutet
Stockholms universitet
Kungliga Tekniska högskolan
Handelshögskolan i Stockholm
Södertörns högskola
SACO
TCO

LO
Stockholm Business Region
Svenskt näringsliv
Folkhälsomyndigheten
VINNOVA
RISE
SKR
Skolverket
Skolinspektionen
Socialstyrelsen
Healthy Cities-nätverket
SPSM
Ifous
SNITTS Swedish network for innovation and technology transfer support
MindShift Sverige
Sveriges Förenade Studentkårer
Stockholms Studenters Centralorganisation
Mind
Suicide Zero
Maskrosbarn
Föreningen Tilia
Viable Cities
Friskolornas Riksförbund
Riksförbundet Hjärnkoll
NSPH

Internt Region Stockholm
Fastighets- och servicenämnden
Färdtjänstnämnden
Hälso- och sjukvårdsnämnden
Karolinska universitetssjukhuset
Kulturnämnden
Patientnämnden
Revisorskollegiet
Stockholms läns sjukvårdsområde
Tillväxt- och regionplanenämnden
Trafiknämnden
Vårdens kunskapsstyrningsnämnd
Kommunalförbundet sjukvård och omsorg i Norrtälje
AB Stockholms läns landstings internfinans
Ambulanssjukvården i Storstockholm AB
Danderyds sjukhus AB

Folktandvården i Stockholms län AB
Landstingshuset i Stockholm AB
Locum AB
Medicarrier AB
S:t Eriks Ögonsjukhus AB
Stockholm Care AB
Södersjukhuset AB
Södertälje sjukhus AB
Tiohundra AB